

NĚKOLIK POHLEDŮ NA MOŽNOST KOORDINACE PROFESNÍCH KNIHOVNICKÝCH PŘÍSTUPŮ

Jaroslav Vyčichlo

Vracím se ve svém příspěvku k tolikrát diskutované problematice společných a standardních odborných přístupů knihovníků ke svému oboru a jejich zabezpečení.

Z tribuny loňského ročníku této konference zazněla myšlenka, že pokud knihovníci potřebují nějaký obecně respektovaný oborový „řídící“ orgán nebo platformu, na níž by docházelo ke konsensu ve věci společných odborných přístupů, může to být jen orgán, který vznikne zdola, z potřeby knihovnické veřejnosti a bude mít takovou úroveň, autoritu, respekt a odbornost, jaké mu knihovnická veřejnost dovolí dosáhnout. To je názor, s nímž lze souhlasit. Zvláště v okamžiku, kdy je kultura (v užším smyslu tohoto pojmu), vládou z politického hlediska vnímána a chápána jako svébytný svobodný subjekt, který je předmětem tvůrčích snah autora a do něhož se stát ani jiný subjekt nemá vměšovat. I s tímto tvrzením lze více či méně souhlasit. Tento ryze politický postoj ke kultuře se pak přenáší na zřizovatele kulturních institucí. Domnívám se však, že je opodstatněný, týká-li se pouze tvůrčí části kultury, tj. vzniku primárních kulturních statků. Domnívám se dále, že zcela neplatí pro „interpretační“ kulturu, či pro kulturní služby. Tato část kultury vměšování zřizovatele i státu nutně potřebuje, totiž potřebuje k svojí existenci finanční účast státu. Knihovnictví je nepochybně alespoň z poloviny kulturní službou. Většina kulturních služeb je i ve vyspělých demokraciích poskytována veřejným sektorem, často státem, protože je nevýdělečná a musí být dotována.

Knihovnictví je však také stejně, ne-li více, součástí procesu informování, součástí vzdělání a výchovy. A to je aspekt, který, přestože žijeme na prahu informační společnosti, není dostatečně zřejmý a není u nás jako takový všeobecně vnímán. Rovněž vzdělání a výchova jsou všude ve světě dotovány. Knihovny často poskytují informace spjaté s vlastním národem, tedy informace, které nemohou být dovezeny ze zahraničí.

Každý z funkcionářů obecních úřadů, každý starosta a člen obecní rady, pan ministr a další úředníci četli Jiráskova F.L. Věka a knihovník, a to i knihovník velkých knihoven, je trochu posuzován podle pátera Vrby či podle

starého Žalmana. Proto většině z cca 6 000 knihoven zřizovaných obcemi nehrozí zánik, mnohým však hrozí živoření. Představa, že se dobře uspořádaná a fungující knihovna změní v nepřehlednou hromadu knih je často značně reálná. Nemohu se zbavit dojmu, že pohled zřizovatelů na knihovny, zejména v obcích a městech, je pohledem závěru národního obrození. Čí je to však vina?

Nepopírám, že celý problém poněkud zjednoduší. Vím také, že zde pořád hrají roli ekonomická hlediska. Je třeba zdůraznit, že knihovníci sami zdaleka nejsou v pohledu na odborný obsah svého oboru jednotní. Naposledy to potvrdila diskuse na televizní obrazovce v pořadu Netopýr, nazvaná Knihovny na balkóně dne 16.7. Trochu mne zamrzelo a vzápětí zamrazilo, že může být nepochybně skalním knihovníkům jedno, v jakých podmínkách a jak odborně nebo neodborně pracují v té či oné knihovně. Beseda přesně odrážela názorový stav, v jakém se knihovnictví nachází. Plno nápadů, plno názorů a stanovisek, často rozdílných a rozumné a konečné a hlavně koncepční stanovisko nikde. V každém případě je současné počínání knihoven možno nazvat plýtváním v nedostatku. Nepochybně plýtváním neúmyslným.

Nejsme už od sametové revoluce dost daleko, abychom alespoň my knihovníci věděli, co chtějí? A abychom dokázali svoji představu veřejně a adresně svým nadřízeným a zřizujícím složkám přesvědčivě a srozumitelně sdělit? Nebo alespoň tak daleko, že už bychom si měli dovolit přepych koncepčního vzdělání a koncepční kultury? Kultury, právě té „interpretační“ a sloužící, která ví ve všech svých součástech odkud a kam kráčí? Neměli bychom tu cestu začít v knihovnictví alespoň hledat?

Potřebujeme my knihovníci někoho, kdo by rozhodoval, co se bude v našem oboru dít? Kdo by zobecňoval to progresivní co v oboru vzniká? Kdo by prosazoval dobré nápady, korigoval negativní tlaky? Je třeba svoje myšlenky a vize nějak zveřejňovat, plánovat, koordinovat a vůbec jakýmkoli způsobem prosazovat oborové, zejména odborné zájmy? Pokud jsme přesvědčeni, že nepotřebujeme, co se stane, bude-li si každá knihovna pracovat podle svých podmínek, stanovených často subjektivně a nebude si všímat svých kolegů do značné míry tak, jako dosud? Jsou pak nejruznější pracovní skupiny knihovnických profesionálů oprávněné? Pokud si myslíme, že by obor měl být vehementně zastupován, jaký orgán by tak měl činit? Vzniklý opravdu zdola z vůle knihovníků? Nebo jmenovaný, de facto vládní – například při ministerstvu kultury? Nebo při jiném ministerstvu? Měl by pracovat „s řadovými knihovníky nebo bez nich“? Měl by to být SKIP? Sdružení knihoven? Nebo Ústřední knihovnická rada? Nebo nově ustavený střešní orgán? Potřebujeme skutečně takový orgán? Je už na takový orgán vhodná doba?

To je otázek. Kdyby odpověď na ně byla jasná, nebylo by nutné problém neustále probírat znovu a znovu, vracet se k němu a zabývat se jím.

Možná, že v knihovnictví není třeba řešit všechny naznačené aspekty, že by stačilo vyřešit jednu zásadní otázku. Úlohu a postavení knihovnictví v této, pro nás nové společnosti, ze základního filozofického hlediska. Respektive tuto úlohu, která je jasná a 4 000 let trvající historií knihoven zdůvodněná a potvrzená, přehledně a nezpochybnitelně prezentovat ne jen samí sobě, ale veřejnosti, včetně řídicích složek. A tady, myslím si, při plnění těchto úkolů, by měl společný koordinační, rozhodovací, arbitrážní, informační, poradní, garanční a snad do určité míry i řídicí, ústřední odborný orgán svoje opodstatnění, i když knihovny budou muset svoje právo na existenci dokazovat především svou prací.

Možnosti koordinace knihovnictví dané stávající legislativou

Pokud se začnete do tzv. kompetenčního zákona,¹⁾ zjistíte, že tento zákon vymezuje působnost Ministerstva kultury jen velmi všeobecně. Říká se v něm, cituji: „Ministerstvo kultury je ústředním orgánem státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, pro věci církví a náboženských společností, pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, s výjimkou rozhlasového a televizního vysílání, dále pro provádění autorského zákona a pro výrobu a obchod v oblasti kultury.“

Knihovnictví se v něm nenachází přímo jmenováno a zákon zřejmě není tím legislativním pramenem, o nějž by se bylo možné opřít při koncipování a prosazování jeho odborných potřeb. V okamžiku vzniku této úvahy je novelizován.

Pravda, existuje knihovnický zákon,²⁾ který doposud nepozbyl svou legislativní platnost. Je však součástí jiného právního systému a ze známých a mnohokrát diskutovaných důvodů není respektován. Podle tohoto zákona je zřízena i Ústřední knihovnická rada, která je poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra kultury pro zásadní otázky knihovnictví. Zákon vychází z předpokladu, že knihovnictví je průřezovou meziresortní disciplínou, avšak ÚKR nedává žádné meziresortní pravomoci. Její funkce je skutečně pouze poradní a to ještě v případě, že pan ministr takové rady potřebuje. Ani tento zákon tudíž neumožňuje a negarantuje skutečné zásahy do organizace knihovnictví v resortu kultury ani v resortech ostatních.

Knihovny jsou zřizovány nejčastěji podle zákona o obcích³⁾ V § 14 odst. 2 písm. b) se uvádí: „Dále obec může zřizovat a spravovat zdravotnická, kulturní ... a další zařízení k uspokojení potřeb občanů.“ Je tedy na obci, zda knihovnu zřídí či nikoliv. Ani o zákon o obcích se nelze opřít při stanovování obsahu činností knihovny, ani vymezení činnosti odborné.

Posledním zákonem, který umožňuje zřizovat knihovny je zákon o okresních úřadech.⁴⁾ Ten zřizovací funkci k některým kulturním zařízením „zdě-

díl“ z minulé legislativy, aby umožnil další (a zřejmě se předpokládalo dočasné) fungování organizací, které zřizovaly okresní národní výbory. Nutno podotknout, že knihovnický zákon, zákon o obcích a zákon o okresních úřadech jsou v některých ustanoveních dokonce kontroverzní.

Vyjmenované zákony říkají, které organizace mohou knihovnu zřídit, avšak žádný z nich vcelku logicky a dopodrobna neříká, jaké odborné povinnosti mají knihovny (i jiná vyjmenovaná zařízení) mít, čím se mají řídit ve své činnosti, jaké je ono odborné minimum, které by mělo být vyžadováno a dodrženo, aby činnost zřizované organizace ještě měla společenský smysl na úrovni doby. Předpokládá se, že si zřizovatel poradí a bude vycházet ze své potřeby. V případě mnoha veřejných knihoven si však zřizovatel neporadí, někdy nechce.

V žádném legislativním předpise se neříká, co je povinností knihoven, jaké odborné funkce by měly plnit, jakými odbornými pravidly se řídit, aby zůstaly „na úrovni doby“. Takový pokyn nedá nikdo. V současné době není autority, která by stanovovala pravidla a zákonem nic takového stanovit nelze. A tady je ono pocíťované vakuum a také prostor pro působení odborného knihovnického orgánu.

Průzkum názorů na potřebnost střešního knihovnického orgánu, jeho vlastnosti a úloha

S odvoláním na svou funkci předsedy Ústřední knihovnické rady jsem v letošním roce svolal dvě schůzky ad hoc vybraných odborníků, často členů ÚKR, abych zjistil, zda má smysl zabývat se dále myšlenkou na transformaci ÚKR nebo vytvoření nového knihovnického orgánu, který by plnil některé důležité odborné funkce. Většina účastníků obou schůzek došla k závěru, že je vhodné vytvořit odborně zdatný, profesně silný střešní orgán, který by se stal oborovým předkladatelem knihovnických programů, koncepcí, vizí a plánů i jednotlivých úkolů, garantem jejich odborné hodnoty a arbitrem zavádění do praxe. Nemusí být přitom nutně jejich autorem. Navenek by zastupoval knihovnictví vůči všem vlivům, které na něj působí nebo mohou působit. Přitom je nutné, aby institutem tohoto orgánu byly, na zcela demokratické bázi, překonány všechny vnitřní bariéry a postoje, které knihovnictví rozdělují. Knihovnictví by jim mělo být prezentováno vůči řídicím resortům, vládě a parlamentu, a zastoupeno v mezinárodních asociacích jako jediným, silným reprezentantem oboru.

Převládá názor, že takový orgán může vzniknout pouze a jedině z vůle knihovníků, z vůle existujících profesních sdružení, pracovních skupin, knihoven, špičkových odborníků, případně resortů, v nichž se knihovnictví uplatňuje. Mělo by jít o vytvoření orgánu, který by byl knihovníky všeobecně přijímán na základě společných potřeb a při respektování specifických podmínek, za

nichž se knihovnictví vyvíjí v jednotlivých resortech, nebo (ať už z jakýchkoli důvodů) mimo ně.

Protože obě schůzky vyzněly převážně ve prospěch takového orgánu, zabýval jsem se dále myšlenkou, jaké funkce by takový odborně zdatný a hlavně funkční orgán měl plnit, případně jak by mohl vypadat. Zdůrazňuji, že k názoru vytvořit takový autoritativní „řídící“ orgán došla i pracovní skupina pracovníků MK ČR, MŠMT ČR a AV ČR, která je autorem v poznámkách citovaného dokumentu ⁵⁾ a že dále uváděné předpokládané úkoly tohoto orgánu jsou převzaty ze závěrů této pracovní skupiny, během mého uvažování byly však rozšířeny a doplněny.

Orgán, který by do budoucna ovlivňoval vývoj knihovnictví, by měl v ideálním případě být:

- * meziresortní nebo nadresortní,
- * samostatný právní subjekt,
- * nezávislý,
- * autoritativní, jeho rozhodnutí by měla být konečná a závazná,
- * kompetentní, jeho rozhodnutí by musela mít dostatečnou odbornou váhu,
- * koncepční tj. schopný udávat směr vývoje knihovnictví.

Předpokládané úkoly:

- * vydávat doporučení resortům ve vztahu ke knihovnictví a informační činnosti oboru,
- * iniciovat vznik legislativy pro knihovnické a informační činnosti, vyjadřovat se k navrženým legislativním normám a zaštiťovat je svým odborným postojem,
- * iniciovat kooperaci zúčastněných resortů tam, kde je záhodno postupovat společně, tedy i v jednotlivých dílčích činnostech či projektech,
- * vytvářet koordinační modely na celostátní úrovni a doporučovat jejich realizaci a financování,
- * zastupovat české knihovnictví vůči knihovnicko-informačním orgánům Rady Evropy, Evropské unie, UNESCO, IFLA, účastnit se příprav mezinárodních oborových dohod a další.

Vůči zřizovatelům jednotlivých knihovnických pracovišť a jejich představitelům by měl autoritativně plnit například tyto další úkoly:

- * doporučovat k realizaci nejlepší projekty z oboru,
- * ve věcech standardů, pravidel, typových řešení a modelů, postupů a kritérií vydávat závazná stanoviska a pokyny,
- * být informační základnou pro knihovnictví a informační vědu,
- * iniciovat regionální dohody, společné projekty vhodné k financování či spolufinancování z veřejných prostředků,

- * konzultovat a vyjadřovat se k projektům výstavby nových knihoven a dalších knihovnických zařízení na všech úrovních,
- * usilovat o ustavení a účelné využití systému nadregionálních oborových knihovnických fondů,
- * zpracovávat popis typových náplní jednotlivých tarifních tříd v oborovém platovém katalogu.

Případné další úkoly lze odvodit například z existujících pravidel fungování profesních komor, meziresortních komisí apod.

Právníkem SVK v Plzni byla zpracována krátká právní expertiza a průvodce po legislativě, která umožňuje – byť i jen teoretické – zřízení a fungování odborného orgánu, který by měl v daném oboru někdy konkrétnější, jindy obecnější pravomoci. To v závislosti na tom, podle jaké právní normy by byl zřízen.

Možné formy existence popsaného orgánu

A. Korporace založená a fungující na základě čestné (být písemné) dohody, grémium odborníků jednajících za odbornou instituci (kterou řídí), za profesní organizaci, jíž byli pověřeni, případně z titulu své odbornosti sami za sebe.

B. Zájmové, dobrovolné a jiné korporace založené ze zákona bez přímé intervence státu. Svou formou mohou být:

- 1) Sdružením právnických osob založeným podle § 20 f a n. občanského zákoníku.⁶⁾ Vzniklá korporace má ze zákona právní subjektivitu.
- 2) Nadace založená podle § 20 b-e občanského zákoníku.⁶⁾ Nadace má ze zákona právní subjektivitu.
- 3) Sdružení osob založené podle § 829 a n. občanského zákoníku.⁶⁾ Vzniklá korporace nemá ze zákona právní subjektivitu.
- 4) Sdružení založené podle zákona o sdružování.⁷⁾ Vzniklé sdružení má ze zákona právní subjektivitu. Může však být jen sdružením fyzických osob – v § 1 odst. 3 tohoto zákona se říká:
„Tento zákon se nevztahuje na sdružování občanů
 - a) v politických stranách a politických hnutích,
 - b) k výdělečné činnosti nebo **k zajištění řádného výkonu určitých povolání,**
 - c) v církvích a náboženských společnostech.“

Značnou nevýhodou korporace založené sub A a sub B je minimální, resp. žádný přímý vliv takto utvořeného orgánu na rozhodování státu nebo zřizovatele ve věci knihovnictví. Korporace může fungovat jen jako orgán všeobecně respektovaný, který nebude moci cokoliv resortům nařídit. To by

ovšem v liberálně fungující demokracii nemuselo příliš vadit v případě, že by jeho program byl natolik potřebný a zavazující, že by byl respektován ve vlastním zájmu členů. Mnohé zahraniční knihovnické asociace takto fungují. C. Korporace založené přímým zásahem státu na základě zvláštního zákona.

1) Fond zřízený na základě zvláštního zákona.

Podle vládního nařízení č.159/ 1969 Sb. k provedení zákona č. 35/1965 Sb. o dílech literárních, vědeckých a uměleckých byly již v minulosti zřízeny Český literární fond, Český hudební fond a Český fond výtvarných umění. V praxi se jednalo o organizace, které zabezpečovaly podmínky pro vznik původních uměleckých děl. Tyto organizace byly dotovány státem a součástí jejich příjmů byly příspěvky z honorářů autorů těchto děl. Fondy byly zřizovány ministerstvem, měly proto charakter organizací vládních. Nepochybně plnily funkce, které by byly pro činnost střešního stavovského orgánu žádoucí, do jisté míry byly obdobou stavovské komory. Fondy byly transformovány na jediný Státní fond kultury ČR, ⁹⁾ domnívám se, že i se snahou jejich počet zredukovat pro jejich státní charakter. Vedle něho existuje Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie.¹⁰⁾

K zřízení takového fondu by bylo nutné přimět státní orgány (tj. ministerstvo, vládu, možná Parlament) k legislativní činnosti. Pro svůj charakter státního orgánu působícího v resortu kultury jsou fondy překonanou formou organizace profesních struktur. Taková organizace je právnímu systému ČR známá, teoreticky možná, avšak z uváděných důvodů pravděpodobně nereálná.

2) Komise vlády

Téměř ideálním precedentem pro zřízení střešního knihovnického orgánu je komise pro státní informační systém.¹¹⁾ Tato komise je zřízena usnesením vlády č. 534/1995 k řízení státního informačního systému. Statut a jednací řád ¹²⁾ komise určuje, že komisi ustavuje a její statut a jednací řád vydává ministr hospodářství. Komise má meziresortní působnost, členové jsou jmenováni ministry financí, vnitra, obrany, spravedlnosti, práce a sociálních věcí, hospodářství, ministrem – vedoucím Úřadu vlády a předsedy Českého statistického úřadu a Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního. Tajemník komise, který je zaměstnancem ministerstva hospodářství zpracovává dokumenty z jednání komise, tajemník spolu s odborem státního informačního systému tvoří, respektive tvořili sekretariát komise, tedy nezbytné administrativní zázemí pro práci komise. Tajemník nemá hlasovací právo. Administrativní výdaje spojené s činností komise hradí ministerstvo hospodářství.

V materiálu Působnost a úkoly meziresortní komise k řízení státního informačního systému České republiky ¹³⁾ se uvádí:

„Komise je poradním orgánem ministra hospodářství, v jehož působnosti

je výkon funkce ústředního orgánu státní správy pro státní informační systém.

Základním úkolem komise je podporovat rozvoj základních registrů (jako páteře SIS) a řešit komunikační propojení orgánů státní správy. To znamená:

- * prosazovat a podporovat vícenásobné využití údajů získaných správními činnostmi,
- * napomáhat snížení chybovosti registrů (alespoň základních) a zvýšení jejich kvality,
- * napomáhat efektivnímu budování informačního propojení orgánů státní správy,
- * sledovat a usměrňovat budování komunikační infrastruktury státní správy (s tím, že základem bude páteřní síť ministerstva financí),
- * zvýšit průhlednost a transparentnost státní správy vůči občanům,
- * aktivně působit na zvýšení znalostí, dovedností a odpovědnosti informačních pracovníků,
- * směřovat ke snížení administrativního zatížení občanů i orgánů státní správy.“

Úkoly komise pro SIS se týkají především budování informačního systému státní správy. Vykrytalizovaly do podoby, která nemá přímý vztah k oboru knihovnictví, nelze však v tomto okamžiku říci, že by systém informačních činností knihoven nemohl být dříve či později součástí státního informačního systému. Záleží totiž na tom, zda informace uložené v knihovních fondech mohou být státní správě užitečné či nikoli, respektive na tom, zda se státní správa rozhodne takové informace ve své síti poskytovat. Materiál, citovaný v pozn. 11., uvádí otevřenou definici SIS: „Státní informační systém je abstraktním celkem, definovatelným v kterémkoli okamžiku výčtem informačních systémů, které do něho patří, bez ohledu na to, jak těsně či volně jsou propojeny a zda mezi nimi jsou nějaké informační vazby.“

Zřejmě by bylo užitečné, kdyby knihovnictví bylo „řízeno“ vládní komisí s meziresortními pravomocemi obdobnými těm, které má vládní komise pro SIS. K zřízení takové komise by opět bylo nutné přesvědčit vládu o jejím ustavení, což se jeví jako obtížné vzhledem k důležitosti, která je oboru přikládána.

3) Oborová komora zřízená na základě zvláštního zákona.

K seznámení se s mechanismem fungování profesních komor byla prostudována většina stávajících zákonů o profesních komorách. K využití při koncipování vlastního oborového orgánu jsou důležité následující informace:

Po roce 1990 vznikly nové stavovské komory. Zákonem č. 523/92 Sb. o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky a zákonem č. 524/92 Sb. o auditorech a komoře auditorů České republiky byl legislativně umožněn vznik komory daňových poradců a komory auditorů. V obou

případech zákon upravuje kompetence fyzických osob. (Jako auditor může formálně působit a do seznamu auditorů být zapsána i právnická osoba, ve které náleží nejméně 60 % podílů nebo hlasovacích práv fyzickým auditorům, občanům ČR). Úprava spočívá ve stanovení obecných podmínek kontrolní a poradenské činnosti auditorů a prověřování jejich odborných vědomostí stavovskou komorou. K výkonu daňového poradenství i auditorské činnosti musí být provádějící subjekty zapsány v seznamu auditorů nebo daňových poradců, de facto musí být členy komory. Sami auditori i daňoví poradci přitom kontrolují a stvrzují výsledky činnosti hospodářských subjektů a radí jim při odvádění daní státu v souladu se zcela konkrétními pravidly podrobně danými zákony. Účast státu v komoře není zákonem dána, pouze předseda zkušební komise, která prověřuje vědomosti auditorů je vždy zástupce státních finančních orgánů. Auditori i daňoví poradci vykonávají činnosti, na nichž má stát primární zájem pro výsledek na příjmové straně státního rozpočtu. Fungování komory daňových poradců a Komory auditorů tato praxe napomáhá, je však v kontradikci s praxí v kulturních službách, které se projevují vždy na straně výdajů státního rozpočtu. Z toho může plynout rozdílný pohled na potřebnost obdobného knihovnického orgánu ze strany státu i zřizovatelů knihoven. Každá stavovská komora může napomoci zvyšovat příjmy a snižovat výdaje nebo mít je alespoň pod kontrolou.

Pro podrobnější informaci. V § 11 zákona č.523/1992 Sb. se uvádí:

„Komora zejména

- a) chrání a prosazuje oprávněné zájmy daňových poradců v České republice,
 - b) vytváří předpoklady pro zvyšování kvalifikace a profesionální úrovně daňových poradců,
 - c) dohlíží na řádný výkon daňového poradenství a usměrňuje činnost daňových poradců v souladu s obecně závaznými předpisy,
 - d) vydává stanovy, volební řád a disciplinární řád,
 - e) po dohodě s ministerstvem vydává zkušební řád,
 - f) vede seznam a zajišťuje zveřejňování potřebných údajů,
 - g) vydává fyzickým osobám osvědčení o zápisu do seznamu,
 - h) rozhoduje o žádosti o vykonání kvalifikační zkoušky a provádí kvalifikační zkoušku,
- ch) rozhoduje o sankcích podle tohoto zákona.“

Komora auditorů má v zákoně stanoveny obdobné funkce.

Zákon č. 220/1991 Sb. o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře. Činnost těchto komor je bližší problematice knihovnictví v tom, že sdružuje osoby vykonávající činnosti, které nejsou předem přesněji specifikovány zákonem. Komory jsou dvoustupňové

– základním článkem je okresní sdružení, dále pak komora. Je subjektivní, samosprávnou, nepolitickou a stavovskou právnickou osobou. Členství je pro výkon povolání lékaře v léčebné a preventivní péči, pro stomatologa i lékárníka povinné. Do seznamu členů komor jsou zapisovány pouze fyzické osoby. § 2 uvádí:

(1) Komory

- a) dbají, aby členové komor vykonávali své povolání odborně, v souladu s jeho etikou a způsobem stanoveným zákony a řády komor,
- b) zaručují odbornost svých členů a potvrzují splnění podmínek k výkonu lékařského, stomatologického a lékárnického povolání podle zvláštních předpisů,
- c) posuzují a hájí práva a profesní, sociální a hospodářské zájmy svých členů,
- d) chrání profesní čest svých členů,
- e) vedou seznam členů.

(2) Komory jsou oprávněny

- a) účastnit se jednání při tvorbě sazebníků lékařských výkonů, při tvorbě cen léků, léčivých přípravků a sazebníků ostatních služeb poskytovaných lékárnami,
- b) účastnit se výběrových řízení při obsazování vedoucích míst ve zdravotnictví,
- c) stanovovat podmínky k výkonu soukromé praxe svých členů,
- d) vydávat osvědčení o splnění podmínek soukromé praxe svých členů,
- e) řešit stížnosti na výkon povolání svých členů v rozporu s odstavcem 1 písm. a,
- f) uplatňovat disciplinární pravomoc v rozsahu stanoveném tímto zákonem,
- g) vyžadovat od svých členů doklady spojené s výkonem povolání,
- h) vyjadřovat se k podmínkám a způsobu dalšího vzdělávání lékařů, stomatologů a lékárníků,
- ch) účastnit se provádění specializačních zkoušek,
 - i) vydávat pro členy komor závazná stanoviska k odborným problémům poskytování zdravotní péče a ve zdravotnickém výzkumu,
 - j) vykonávat další činnosti, pokud tak stanoví zvláštní zákon.

Zákon č. 301/1992 Sb. o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Členy komory mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. Komora je dvoustupňová a tvoří ji okresní komory a příslušná komora.

Rovněž tyto komory provádějí činnosti, které nejsou dopředu přesněji specifikovány zákonem a mají profesní charakter. Okresní komory i komora jsou zapsány v obchodním rejstříku. V § 4 se uvádí:

„ (1) Komory v rámci své působnosti zejména

- a) poskytují svým členům poradenské a konzultační služby v otázkách spojených s podnikatelskou činností,
- b) vydávají vyjádření podle zvláštních předpisů a odborná stanoviska,
- c) organizují vzdělávací činnost a spolupracují s orgány státní správy v zajišťování informačního servisu, profesního vzdělávání a forem rekvalifikace a při řešení problémů zaměstnanosti,
- d) na základě předchozího souhlasu členů zabezpečují propagaci a šíření informací o jejich podnikatelské činnosti,
- e) dbají, aby členové komor vykonávali podnikatelskou činnost odborně a v souladu s obecně závaznými právními předpisy,
- f) navazují a rozvíjejí styky s komorami a obdobnými institucemi v zahraničí a uzavírají s nimi dohody,
- g) vystavují osvědčení o skutečnostech, důležitých v právních vztazích, které vznikají v mezinárodním obchodě,
- h) zřizují a spravují zařízení a instituce na podporu rozvoje podnikání a vzdělanosti,
- i) spolupracují s podnikatelskými svazy a sdruženími na základě dohod uzavřených komor, v souladu se statutem komor,
- j) zřizují stálé smírčí komise k předcházení obchodním sporům mezi svými členy,
- k) vykonávají vlastní hospodářskou činnost na podporu řádného plnění svých úkolů a v souladu se svým posláním,
 - 1) ve své působnosti se podílejí na odborné přípravě k výkonu povolání a podporují školská zařízení zřízená k tomuto účelu,
- m) vedou evidenci členů komor.

Vedle uvedených zákonů o profesních komorách existuje ještě další zákon, vydaný za obdobným účelem. Je jím zákon o advokátní komoře.⁸⁾ Kritéria fungování advokátní komory ve vztahu k oboru jsou natolik obdobná, že není třeba se jimi v tomto příspěvku dále zabývat.

Obecně lze v organizaci komor konstatovat následující vlastnosti a funkce:

- 1) Komory plní meziresortní funkce,
- 2) Jsou tvořeny většinou fyzickými, někdy však i právníckými osobami.
- 3) Příjmem komor jsou příspěvky, dotace, dary, někdy výnosy sankcí a jiné příjmy.
- 4) Členství v komorách je většinou povinné.

- 5) Komory často zajišťují další vzdělávání, prověřují kvalifikaci svých členů a odborně je přezkušují,
- 6) Stanovují závazná pravidla pro odborné chování svých členů při obsluze klientů a určují sankce za jejich porušení,
- 7) Upravují oborové činnosti, které nejsou stanoveny obecnými zákony. Určují společné pracovní postupy a technologie, je-li to zapotřebí pro racionální výkon povolání. Rozhodnutí komor jsou závazná pro všechny její členy.
- 8) Často plní funkci inspekce a arbitra v případných odborných sporech.
- 9) Ochraňují profesní i osobní zájmy svých členů,
- 10) Stát si ve vlastním zájmu zákonem o komoře zajišťuje profesní kontrolu dané profese nad ní samou prostředky, které z dané profese vycházejí, de facto kontrolu profesní veřejnosti, což je v souladu se stávajícími trendy směřujícími k deetatizaci dříve státních aktivit.

Jsou to vesměs funkce a vlastnosti obdobné, jaké lze očekávat od střešního knihovnického orgánu. K ustavení knihovnické komory, by bylo nutné přimět státní orgány k legislativní činnosti, navrhnout a v některém orgánu se zákonodárnou iniciativou (tj. ministerstvu, vládě, možná Parlamentě) prosadit návrh zvláštního zákona. Naděje na úspěch takového návrhu je však zřejmě, vzhledem ke zkušenostem s návrhy knihovnického zákona, malá. Avšak rozhodovací pravomoc a autorita takto vytvořeného orgánu by byla poměrně veliká.

Závěrem

Orgán, který by mohl uvádět v život vše to, co bylo jako jeho úkol shora specifikováno nemůže existovat bez profesionálního výkonného aparátu, který by výsledky shrnoval a předkládal do praxe. Musí mít možnost vytvářet ad hoc pracovní skupiny k řešení jednotlivých odborných problémů. To lze jen s využitím stávajících pracovních kapacit knihoven nebo vytvářením placečných pracovních skupin. Na pouhém nadšení se však při uvažovaných úkolech nedá stavět. Snad jen jádro tohoto orgánu, předsednictvo by mohlo být čestné. Je třeba, aby sdružoval jak právnické, tak fyzické osoby. Vhodné bude, bude-li založen podle vzorce, který umožní podnikání.

A je bezpodmínečně nutný osobní, velice aktivní přístup všech, kdo o obor mají zájem. Nelze jen čekat! Vážnost profese přece souvisí také s razancí, s jakou její představitelé i řadoví členové prosazují profesní zájmy skupiny.

Závěrem je třeba odpovědět si na hlavní a nejdůležitější otázku předchozích úvah. Potřebuje knihovnictví skutečně orgán, který se bude vyjadřovat k problémům oboru, který bude knihovnictví hájit i kárat, chválit i trestat, hodnotit a směřovat k určitému cíli? Který bude mít obdobné pravomoci

jaké mají jiné profesní organizace, vlastnosti, jaké mají například stavovské komory?

Poznámky:

- 1) Zákon č. 2/1969 Sb. ze dne 8. ledna 1969 v úplném znění zákona č. 69/1993 Sb. České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.
- 2) Zákon č. 53/1959 Sb. o jednotné soustavě knihoven. § 9 tohoto zákona určuje co je a jak bude ustavena ÚKR. Také Organizační a jednací řád ÚKR stanovuje, že „ÚKR je poradním, iniciativním, a koordinačním orgánem ministra kultury ČR pro základní otázky knihoven v ČR.
- 3) Zákon České národní rady č. 367/1990 Sb. ze dne 4. září 1990 o obcích.
- 4) Zákon České národní rady ze dne 9. října 1990 č. 425 o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících.
- 5) Např. z materiálu Rámcový projekt integrace knihovnictví do programu vědní, vzdělávací a kulturní politiky ČR. Praha, prac. skupina MK ČR, MŠMT a ČAV 1995. Xerokopie. 19 s.
- 6) Zákon č.40/1964 Sb. občanský zákoník v úplném znění č. 70/1983 Sb. Kodifikuje: zájmová sdružení právnických osob § 20f - 20j, nadace § 20b-20e, sdružení osob (fyzických i právnických) založené smlouvou o sdružení osob podle § 829 – § 841. V České republice podle některého z uvedených principů například existuje a pracuje Sdružení knihoven ČR, Asociace leasingových společností nebo Asociace public relation agentur a další.
- 7) Zákon č.83/1990 Sb. ze dne 27. března 1990 o sdružování občanů. Podle tohoto zákona byl založen a pracuje např. SKIP.
- 8) Zákon ČNR č. 128/92 Sb. ze dne 25. dubna 1990 o advokacii.
- 9) Zákon ČNR č. 239/92 Sb. ze dne 14. dubna 1992 o Státním fondu kultury České republiky .
- 10) Zákon ČNR č. 241/92 Sb. ze dne 14. dubna 1992 o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie.
- 11) Transformovaná komise vlády ustavená ministrem má být podle zpráv z denního tisku přesunuta do působnosti ministra bez portfeje ing. Pavla Bratinky spolu se všemi dalšími komisemi, které vláda zřídila.
- 12) Statut a jednací řád meziresortní komise k řízení státního informačního systému ustavené na základě bodu II/4/a usnesení vlády č. 534/1995. 2 s. Praha, Ministerstvo hospodářství 1995.
- 13) Působnost a úkoly meziresortní komise k řízení státního informačního systému České republiky („SIS“). 2 s. Praha, Ministerstvo hospodářství 1995.

Je velmi pravděpodobné, že s ustavením nové vlády bude i činnost komise postavena na jiný základ. To však pro věcný obsah tohoto příspěvku není rozhodující.